

Р Е Ц Е Н З И Я

на член-кореспондент на БАН, проф. Пламен Марков
гр. София, ул „Княз Александър I“, № 10 вх. Б, ап. 45 А

по конкурса, обявен в „Държавен вестник“,
с единствен кандидат д-р Десислава Стойчева, за присъждане на
академичната длъжност ДОЦЕНТ на НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“

За хабилитация в конкурса за доцент в областта на сценичните изкуства има само един кандидат, но с биография на човек много добре запознат с практиката в тази област, на когото са били възлагани огромни отговорности в международен контекст. Това е д-р Десислава Стойчева, завършила с отличие като актриса нашата Академия, с добър старт и богат опит като такава, на която обстоятелствата по прехода са предложили възможността да работи след спечелен конкурс за «Британския съвет» вече десетилетия. Тя е много уважаван и ценен кадър на този британски международен център, на която сега се възлагат задачи далеч надхвърлящи параметрите на България и региона и имащи истински световен контекст. Радващо е, че човек с такава успешна международна кариера вижда за себе си перспектива в преподаването и поемането на отговорност за обучението на нашите студенти като преподавател от ядрото на НАТФИЗ.

Прочетох с интерес труда на д-р Десислава Стойчева, с който тя се кандидатира за обявения конкурс на НАТФИЗ. Нейната книга „Актьорите, мениджърите и уменията на бъдещето“ е провокативно и новаторско съчинение свързано с обучението на актьори, но и не само. Това изследване обаче за мен е като откровение към нещо, към което и аз съм се стремил като посока на обучението на моите студенти, но никога не съм го формулирал по толкова категоричен начин. В моята педагогическа практика на ръководител на класове по актьорство и по режисура, както и в практиката на някои от моите колеги, отдавна е залегнало становището, че обучението по актьорство не е само обучение по актьорство, обучението по режисура не е само обучение по режисура. В съвременния свят на театралното и филмово изкуство взаимните зависимости все повече се преплитат и обвързват в едно

неразделимо кълбо. Затова, за да бъде добре обучен, качествен и съвременен, за актьорът не е достатъчно да си „преживява“ по Станиславски и в обсега на неговите умения да бъде само „превъплъщението по Станиславски“. Модрено обученият актьор трябва да знае и да се съобразява и къде точно се намира „бейби“ прожектора в чиито тесен лъч светлина трябва да се намести, той трябва да съобрази как този филмов кадър евентуално по0късно ще бъде „монтиран“ спрямо сценария в бъдещия филм, защото от това зависи как да изиграе сцената. Съвременният актьор, за да създаде истински и жив съвременен театър, който да се случва тук и сега, трябва да не изтървава контакта с другите, непрекъснато да наблюдава останалите участници в играта, да общува с тях пълноценно и да е рефлексивен към онова, което те правят и реакцията, но и диханието на живата публика в салона. Иначе театърът ще е старомоден, бутафорен, „театро“, мъртъв... Съвременният актьор трябва да е добър познавач за особеностите на психологията на отделния човек, но трябва и да знае какво е екипен играч Той трябва да знае много за съпътстващите театрални професии. Трябва да е наясно със социалната психология, и особено с психологията на тълпите, доколкото публиката е тълпа, сбор от случайно събрани индивидуалности, които трябва да бъдат обединени в салона и да им бъде въздействано докато придобият „единен дъх“, за което отговорността основно е върху „демиурга“-актьор, който им въздейства от сцената.

Десислава Стойчева е много права в наблюдението си, че това изисква много нови умения и сръчности от съвременния актьор и тези умения могат да бъдат приложени в много други сфери, като например в бизнеса, в организацията на управлението, а защо не и в политиката. Да не забравяме, че един от най-успешните съвременни американски президенти беше актьор – Роналд Рейгън, а и съвременния, който още не се е доказал като успешен, също многократно се появява във филми и различни видове шоу и не спира да лицедейства, но такъв или онакъв, той беше избран за президент, успявайки да внуши доверие на мнозинството от американския народ, факт, който не бива просто пренебрежително да се пренебрегва, а по-скоро трябва да се анализира. Но да се върнем към определено успешния президент. Чел съм, че Роналд Рейгън, като активист на републиканците, често е водил предизборните срещи на големи специалисти по икономика, например, с аудиторията и след като тези кабинетни лъвове са успявали да приспят аудиторията, за да върне нейния интерес и внимание към темата, на Рейгън му се е налагало веднага след тяхната изява да преразкаже на аудиторията

какво току-що им е казал „тесния експерт специалист“, като със своите авторизирани преразкази, е предизвикал одобрението на аудиторията, съпричастието ѝ в дискусии по същество по проблема и даже овации и ентузиазъм от републиканските избиратели. Това е предизвикало у ръководните кръгове активисти на американската републиканска партия идеята тесните специалисти от много голям калибър да обясняват на схватливия Рейгън техните идеи малко преди това и той да трансформира идеите им в разбираема, атрактивна, вълнуваща и ентузиазираща масите реч. Тази идея по-късно прераства в идеята той самия да бъде републиканския кандидат за президент с два спечелени мандата и с огромен вътрешен и международен престиж при приключването им. Неслучайно го бяха нарекли „Великият комуникатор“ и „тефлонния президент“, защото по неподражаем начин преработва и довежда до аудиторията сложна информация, но не е сигурно, че след две седмици може да я повтори по същия начин. Слава богу, около него е имало винаги обръч от тесни специалисти, с които да се направи справка и да се организира бъдещата стратегия. Така че този модел на приложение на актьорските умения за длъжност, която предполага нещо като обществен демиург за масата избиратели, е действащ и актуален. На някого тези идеи могат и да не се харесват, но по света тези неща се приемат за реалности, които ако се прилагат правилно, водят до успехи.

Да се върнем към обучението на актьорите. Според мен съвременната тенденция в това обучение е нашите студенти да бъдат обучавани като театralи в по-общ смисъл на това понятие, а не просто като изпълнители, изпълняващи определени спуснати им задачи от драматурга и режисьора. Те би трябвало да има самочувствието да имат инициативата да измислят и предлагат, да се грижат за цялото, за жанра и стила, да подбират най-точното си личностно поведение, за да съхранят екипността и задължителната взаимопомощ в театралната игра, винаги да се поставят в ситуацията на опонента си и да съобразяват желанията и действията си с тези на партньора си, и в действието на сцената и в изграждането на театралния спектакъл и в провеждането му пред публика. Трябва да знаят как да превръщат своя потенциален опонент – публиката, в партньор и съратник. Това са тънки и сложни умения, които искат много усилия както да бъдат преподавани, така и да бъдат усвоявани. Като се добави към тях и работохолизмът, с който още нашите учители ни заредиха до горе на резервоара, и с който ние в НАТФИЗ продължаваме да завихряме нашите студенти, се получават смес от хора, които могат да се справят с много непредвидими и сложни ситуации,

свързани с междуличностните взаимоотношения. Някои, разбира се, го могат повече, други по-малко, но както казваше един голям автор, като казваме „дърводелец“, ние се сещаме не за всички сто дърводелци, които познаваме, а за петте, които са най-добрите, сещаме се за тези, за които това е призвание – те именно представляват и обобщават „дърводелеца“, а не случайно попадналите в тази професия. Така е и с актьорите и трябва да съдим за качеството и нивото на обучение по тези, които са в най-представителната извадка на нашите възпитаници. А там има „дялани камъни“, които са готови да се справят с много и различни предизвикателства.

За това казвам, че разсъжденията на Десислав Стойчева аз лично прочетох като откровение за отдавнашни мои лични натрупвания в педагогическата практика. Често съм получавал благодарности от родителите на моите студенти, че с моето обучение съм ги отклонил от деструктивни тенденции и съм ги научил да работят, защото в НАТФИЗ се работи седем дни в седмицата, от сутрин до късно вечер. Казват ми, че съм укротил и центрирал амбициите, понякога болезнено мътни и неясни на техните деца. Това, което е сигурно, че на несигурния пазар на актьорската борса, не може да се предвиди колко от тях ще се утвърдят като активно действащи актьори, но че ние, техните преподаватели успяваме да направим повечето от тях трудолюбиви, колективни играчи, никога неотказващи се по средата на пътя в постоянните си търсения. Това макар и да звучи нескромно, практиката ми дава възможност да го декларирам като тенденция. Разбира се, не всички педагогически усилия попадат на благоприятната почва, но наше задължение е да правим усилия да постигаме най-доброто в обучението. За съжаление последващата действителност е крайно немотивираща и объркваща, но непрекъснато виждам как мои възпитаници, част от които все пак са между най-добрите доказали се млади актьори на България, но и тези, които не са имали своя много важен в нашата професия шанс, намират свои най-често паралелни, но понякога съвсем различни професии и е изключение, когато някой просто „потъне“ и се откаже да се справя с обстоятелствата на живота си. Така че аз имам самочувствието, че заедно с моя екип, сме научили всички наши възпитаници на много умения, които те биха могли да приложат в безкрайните разновидности на това, което реалния живот им предлага.

Най-добре е когато, разбира се, обучавалите се за актьори останат в сферата на изкуството. Някои от най-добрите съвременни кинорежисьори са се обучавали само по актьорство и никога не са учили специализирано кинорежисура, но са се доказали в тази сложна професия, като са развили

наученото и придобитото в битността си на актьори и са успели да се самоусъвършенстват и да се самообучат на натрупаната база на наученото в актьорство в друго качество и друга професия, като актьорския им опит е безценен. Да споменем само Клинт Истууд, Мел Гибсън, Андрей Звягинцев, Ивайло Христов, макар че списъка на актьори станали успешни кинорежисьори е безкрайно дълъг, да споменем ли актьорите, които са станали успешни арт мениджъри: Константин Станиславски, Лоурънс Оливие, Олег Ефремов, Стойчо Мазгалов, и списъка на актьори намерили свое призвание и в гранични територии е плюс-минус безкрайност.

Има актьори успешни ръководители на бизнес-организации, на футболни клубове, министри, лидери на неправителствени организации с голяма обществена тежест („Екогласност“ и т.н.) Тези хора, разбира се са имали своите личностни предпоставки и обстоятелства за такова развитие, но със сигурност обучението им като актьори за тях е било и обучение по „човекознание“ и „обществознание“.

С казаното дотук е ясно, че аз изцяло подкрепям търсенията на д-р Десислава Стойчева в тази спорна територия и заставам зад нейните изводи и доказателства. Познавам кандидатката от много време. Тя се обучаваше за актриса в първия випуск, на който преподавах като млад преподавател в класа на проф. Димитрина Гюрова през далечната 1986-87 учебна година. Личните ми впечатления оттогава: талантива, интелигентна, с повишено чувство за отговорност, за екипност, за съучастие в проблемите на другия и т.н., никога не са били променени с годините. Тези нейни качества са определящи за нея и до днес, като даже са се развили и станали още по осмислени, а не стихийни даденост. Това се отразява и на нейната работа като актриса, и на нейната работа като дългогодишен и отговорен служител на Британския Съвет, и като вече дългогодишен преподавател. Нейните студенти знаят, че винаги могат да разчитат на компетентност, на съпричастност, на отделяне от нищожно оставащото ѝ лично време за съвети, консултации и разрешаване на техните проблеми. Това ми дава основание да вярвам, че в нейно лице НАТФИЗ ще има едно отлично попълнение в своите редици и аз убедено ще гласувам с „ДА“ при избора на д-р Десислава Стойчева за ДОЦЕНТ.

03.09. 2018

член-кореспондент на БАН, проф. Пламен Марков